

PODSTAWY KOMPETENCJI CYFROWYCH DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM – wyzwanie na miarę XXI wieku

Nowoczesny proces dydaktyczny opiera się w dużym stopniu na kompetencjach cyfrowych. Oznacza to konieczność kształcenia tych umiejętności już od najmłodszych lat. Postęp technologiczny sam w sobie wyzwala konieczność posiadania umiejętności posługiwania się nowoczesnym sprzętem komputerowym. Obserwując umiejętności małych dzieci w zakresie łatwości rozumienia „jak to działa”, można odnieść wrażenie, że urodziły się z pewnym zasobem wiedzy z zakresu kompetencji informatycznych. Wielokrotnie ze zdumieniem odkrywamy niezwykle zdolności łatwego posługiwania się nowoczesnymi urządzeniami multimedialnymi przez dzieci, które zaledwie nauczyły się chodzić.

Czy taki stan rzeczy powinien nas cieszyć, czy niepokoić? Z jednej strony zbyt wczesne posługiwanie się sprzętem multimedialnym może zaszkodzić organizmowi, który dopiero zaczyna się kształtować – szczególnie narażony jest układ nerwowy. Z drugiej – być może ma to pozytywny wpływ na rozwój poznawczy. Z wypowiedzi psychologów wynika, że tak wczesne posługiwanie się technologią komputerową raczej bardziej szkodzi, niż pomaga. Niektórzy psychologowie uważają, że smartfony działają na dzieci tak samo jak narkotyki. „Podczas tomografii mózgu naukowcy zauważyli, że używanie smartfonów, tabletów i konsoli gier oddziałuje na korę mózgową (odpowiedzialną m.in. za kontrolę emocji) tak samo jak kokaina. Technologia działa pobudzająco, zwiększając wydzielanie dopaminy – hormonu szczęścia. Nic więc dziwnego, że dziecko, któremu zabrano tablet, wyraża niezadowolony, często w stopniu wykraczającym poza racjonalne zachowanie: ma ataki złości, płaczu, wybuchy agresji. Jak wynika z raportu Fundacji Dzieci Niczyje, 64 proc. dzieci w wieku od sześciu miesięcy do 6,5 lat korzysta z urządzeń mobilnych, 25 proc. robi to codziennie. Jedna czwarta dzieci, które nie ukończyły jeszcze siedmiu lat, ma własny tablet lub smartfon, a połowa rodziców daje dzieciom swoje urządzenia mobilne jako nagrodę. Małe dzieci używają tych urządzeń najczęściej do grania lub oglądania filmów. Tymczasem naukowcy są zdania, że dziecko nie powinno mieć własnego tabletu do dziesiątych urodzin (niektórzy mówią nawet o dwunastych!). Trudno pochować przed dzieckiem wszystkie telefony i tablety, by nigdy się nimi nie bawiło. Wcale nie ma takiej potrzeby – mówi Dorota Zawadzka i od razu dodaje – trzeba jednak nauczyć dzieci mądrze z nich korzystać” Psycholog Joanna Paszkowska-Rogacz z Instytutu Psychologii Uniwersytetu Łódzkiego podkreśla, że „nie tylko szkoła, ale też rodzice mogą mieć wpływ na sposób korzystania przez dzieci z urządzeń elektronicznych. Postawy rodzicielskie mogą bowiem sprawiać m.in. to, że dziecko częściej i dłużej gra w gry na urządzeniach elektronicznych. Jako przykład podała koreańskie badania, w których wzięło udział 1800 uczniów w różnym wieku. Okazało się, że dzieci w wieku wczesnoszkolnym, których rodzice byli z nimi bliżej emocjonalnie, rzadziej też korzystały z urządzeń elektronicznych i mniej czasu poświęcały na gry”

Obserwacja życia codziennego daje obraz dzieci i młodzieży, a przede wszystkim dorosłych wpatrzonych w ekrany telefonów na chodnikach, przejściach dla pieszych, w kawiarniach, podczas jazdy rowerem, samochodem – niemal wszędzie. Można zawołać „o zgrozo!”, kiedy

widzimy mamę jedną ręką pchającą wózek z dzieckiem, a drugą ręką obsługującą telefon komórkowy. Często spotykanym obrazem pod przedszkolem jest sytuacja, gdy rodzic sadza malucha w foteliku samochodowym, przypina pasami i wręcza mu telefon komórkowy lub tablet. Skoro dorośli zachowują się tak nieodpowiedzialnie, to dzieci uczące się szybko poprzez naśladowanie, też to robią. Nie ma się więc czemu dziwić, trzeba jednak działać i uczyć – jak widać, nie tylko dzieci – mądrego korzystania ze współczesnych zdobyczy techniki.

Nauczyciele, jak wszystkie inne grupy zawodowe, stanowią część społeczeństwa informacyjnego. To dlatego tak ważna jest umiejętność sprawnego korzystania z systemów informatycznych w pracy z dzieckiem. Podstawa programowa wychowania przedszkolnego nie definiuje wprost kompetencji cyfrowych dzieci. Nie oznacza to, że nie powinniśmy się tym zajmować – wręcz przeciwnie. Jak pokazują przywołane badania i obserwacja życia codziennego, naszym zadaniem jest wychowanie dzieci do umiejętnego korzystania z urządzeń cyfrowych. Poprzez edukację dzieci mamy także wpływ na zachowania dorosłych, gdyż dzieci w wieku przedszkolnym darzą zaufaniem nauczycieli przedszkola, zwłaszcza tych, z którymi są emocjonalnie związane. To, co powie pani w przedszkolu, jest dla nich ważne – często słyszymy od rodziców, że dziecko nakazało rodzicowi zrobić coś tak samo, jak robi to pani w przedszkolu. Jeśli istnieje taki potencjał, to warto go wykorzystać w pokonywaniu trudności związanych z niewłaściwym korzystaniem z technologii cyfrowej.

KOMPETENCJE CYFROWE – KORZYŚCI

Kompetencje cyfrowe to m.in. poszukiwanie i przetwarzanie wiedzy z wykorzystaniem technologii multimedialnej. Istnieje wiele programów, z których mogą korzystać nauczyciele prowadzący zajęcia i rodzice w czasie zabawy z dziećmi w domu. Przetwarzanie informacji z wykorzystaniem technologii informacyjnych i komunikacyjnych może stanowić znaczącą wartość edukacyjną i kulturową, jeśli umiejętnie się z niej korzysta. Technologie cyfrowe uczą kreatywności oraz logicznego myślenia. Dzięki narzędziom i programom cyfrowym dzieci aktywnie uczestniczą z zajęciami. Internet pozwala na bardzo efektywne przyswajanie nowych tematów. Dla nauczyciela istotny jest dobór odpowiednich zasobów (serwisy WWW, gry, aplikacje edukacyjne) oraz ich odpowiedzialne i bezpieczne wykorzystanie.

Kompetencje cyfrowe to nie tylko laptop, smart fon czy tablet. To przede wszystkim rozwijanie umiejętności komunikacyjnych, motywowanie do poszukiwania przez dzieci odpowiedzi na nurtujące je problemy w sposób dla nich ciekawy, angażujący do działania. Edukacja medialna z jednej strony jest źródłem wiedzy i rozrywki, z drugiej natomiast niesie wiele zagrożeń dla dziecka. Dobrze więc, aby zdawało sobie ono z nich sprawę. Jest to najważniejsze zadanie, jakie ma do spełnienia przedszkole.

Istnieje wiele możliwości realizacji edukacji medialnej na etapie przedszkolnym, nie tylko w ujęciu bezpośredniej edukacji dzieci, ale także poprzez szkolenie nauczycieli i rodziców. W przedszkolu oczywiście kształcenie kompetencji cyfrowych ma formę zabawy. Nic nie szkodzi na przeszkodzie, aby i w ten sposób szkolić nauczycieli oraz rodziców – na ogół są to przecież ludzie młodzi, głęboko związani z tą technologią. Nauczyciele często korzystają z zasobów internetowych w zakresie pozyskiwania materiałów pozwalających na opracowanie własnych programów edukacji cyfrowej. Pomocne materiały można znaleźć na stronie Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę. W zakładce „Baza wiedzy” mamy informacje „dla profesjonalistów” i „dla rodziców”. Znajduje się też tam serwis internetowy zawierający animacje, gry oraz piosenki tłumaczące najmłodszym zasady bezpiecznego korzystania z sieci. Korzystając z serwisu Necio.pl, dzieci dowiedzą się, czym jest Internet, jak

komunikować się z innymi, używać poczty e-mail, wybierać bezpieczne strony WWW. Maluchy poznają także Sieciaki (bohaterów serwisu Sieciaki.pl) – dzieciaki, które potrafią bezpiecznie i efektywnie korzystać z sieci – oraz Sieciuchy, postacie budzące wstręt i odrazę, uosabiające internetowe zagrożenia. W ramach projektu stworzono również zestawy edukacyjne do wykorzystania przez nauczycieli wychowania przedszkolnego oraz klas zerowych. Na pomoce dydaktyczne składają się scenariusze zajęć, zeszyty ćwiczeń oraz materiały audio. Materiały te można zamówić lub pobrać w wersji elektronicznej ze strony edukacja.fdds.pl. Znajdują się one ponadto w zakładce „Dla nauczycieli” na stronie głównej serwisu. Rodzice, odkrywając wspólnie z dzieckiem wirtualny świat, dowiedzą się, jak zadbać o bezpieczeństwo swoich pociech.

Istnieje wiele możliwości realizacji edukacji medialnej na etapie przedszkolnym, nie tylko w ujęciu bezpośredniej edukacji dzieci, ale także poprzez szkolenie nauczycieli i rodziców.

KOMPETENCJE CYFROWE – ZAGROŻENIA

Niezaprzeczalny jest fakt, iż dzieci spędzają coraz więcej czasu z mediami i uczą się w ten sposób więcej niż dzisiejsi dorośli, gdy byli w ich wieku. Z pewnością ma to związek z ogromnym postępem technicznym, który dokonał się na przestrzeni ostatnich dwudziestu lat. Rodzice, będąc w wieku przedszkolnym, nie mieli takich możliwości, jakie mają obecnie ich dzieci. Wiele badań wskazuje na to, że czas spędzony z mediami jest tym dłuższy, im dziecko ma mniej alternatyw spędzania wolnego czasu. W tej sytuacji media elektroniczne wyręczają rodziców w przekazywaniu dzieciom wiedzy o świecie. Nie ma też dostatecznych warunków do przekazywania określonych norm moralno – społecznych, wartości humanistycznych, wzorów zachowań. To ogromne zagrożenie, zwłaszcza kiedy rodzice nie panują nad sytuacją i pozwalają dzieciom swobodnie korzystać z urządzeń multimedialnych łączących się z Internetem. Liczne badania wskazują, że dłuższe przebywanie dzieci w nierzeczywistym świecie medialnym, szczególnie gdy nasycony jest on scenami agresji i przemocy, może być poważnym zagrożeniem dla prawidłowego rozwoju ich osobowości. W tej sytuacji niezmiernie ważne jest podjęcie działań mających za zadanie ochronę dzieci przed negatywnym wpływem przemocy ukazywanej w mediach. Działania te powinny przebiegać na wszystkich poziomach oddziaływania społecznego, a przede wszystkim w środowisku rodzinnym oraz przedszkolu.

KOMPETENCJE CYFROWE – MĄDRA EDUKACJA

Mądra edukacja – co to znaczy? Ogólnie mówiąc, chodzi o wszelkie sposoby ochrony dziecka przed negatywnymi skutkami wpływu niewłaściwego korzystania z technologii multimedialnej. Edukować trzeba nie tylko dzieci, ale przede wszystkim rodziców. To oni – jako pierwsi i najważniejsi wychowawcy – mogą ograniczać i kontrolować korzystanie z mediów elektronicznych przez dziecko. W związku z tym powinni wiedzieć, z jakimi treściami ich dzieci mają kontakt, i od czasu do czasu razem z nimi oglądać poszczególne programy, wspólnie grać w gry komputerowe oraz przeglądać strony internetowe. Większość rodziców wie, na czym polega ten problem, jednak nie zawsze są w stanie przeciwstawić się woli dziecka.

Przedszkole, podobnie jak dom rodzinny, powinno być miejscem, w którym dziecko dowiaduje się, jak prawidłowo korzystać z urządzeń multimedialnych. Chociaż w podstawie

programowej wprost nie określa się kompetencji cyfrowych, istnieją zapisy mówiące o bezpieczeństwie i odpowiedzialności za swoje zachowanie i zdrowie.

Dla współczesnych dzieci w wieku przedszkolnym „realia cyfrowego otoczenia” są przestrzenią zastaną, gdyż w tej rzeczywistości przyszły na świat. W celu uruchomienia urządzeń mobilnych dzieci z łatwością przesuwają palcem po ekranie, a nawet stukają w kartkę papieru, kiedy coś rysują, tak jak w ekran smart fonu, aby „samo się” coś pokolorowało. Ten przykład dowodzi, że musimy szybko działać, mądrze edukować – i to nie tylko dzieci.